

PÅ EVENTYR MED
HA VUNDERSØGELSESSKIBET
DANA

Forfatter: Poul Erik Larsen

Publiceret: Oktober 2005

Kopiering og uddrag fra denne tekstudgivelse
må kun finde sted med forfatterens skriftlige tilladelse.
Teksten er ophavsretligt beskyttet ifølge lovgivningen.

Publiceret på <http://www.fyldepennen.dk> - Fyldepennen.

1129790163-27254

*Denne tekst indeholder billeder som kun gengives på
Fyldepennens hjemmeside.*

Efter endt skolegang i 1963, kom jeg ud og fiske. Først med kuttere hjemmefra fra Frederikshavn, senere i Nordsøen. Da jeg fyldte 15 år fik jeg en søfartsbog, og kunne nu mønstre rigtig ud. Jeg fik dog blindtarmsbetændelse, og måtte vente lidt med at tage ud og sejle.

Jeg kan ikke rigtig huske hvordan jeg kom i forbindelse med 'Dana', men jeg mener det var gennem skibshandleren i Frederikshavn. Ihverttilfælde fik jeg hyre på havundersøgelsesskibet 'Dana' som messedreng den 26. februar 1965.

Jeg skulle mønstre ombord på 'Dana' i Frederikshavn. Jeg var først ombord for at tale med skibets hovmester, A. Hagensen. Han skulle se mig an, inden jeg blev antaget. Han måtte åbenbart have været tilfreds, for jeg fik jobbet. Jeg boede i Frederikshavn hos min mormor, og jeg fik travlt med at pakke om aftenen, da jeg skulle møde ombord næste dag.

'Dana' var statens havundersøgelsesskib. Den blev bygget på Frederikshavns værft i 1937, som erstatning for den gamle 'Dana', der forliste i Nordsøen to år tidligere, efter en kollision med en tysk damper. Skibet var på 490 bruttoregister-ton, ikke særlig stor, men der var dog en fast besætning på ca. 20 mand ombord.

Foruden besætningen, var der biologer og videnskabsfolk med, der var plads til 8 af dem.

Det var en stor forandring fra fiskekutterne, at komme ombord på 'Dana'. I starten var jeg meget benovet over den, i mine øjne, luksus der var ombord. Jeg er godt klar over nu, der ikke var så meget luksus, men for en knægt som jeg, der kom fra et ret fattigt hjem, var det.

I første omgang var jeg med ombord i knap tre måneder. I den tid lavede vi undersøgelser i Nordsøen. Vi kom til Skotland, Shetlandsøerne, og Norge på den første udmønstring. Jeg havde tidligere været i Skotland med fiskekutter, men det var alligevel meget spændende.

Mit arbejde ombord på 'Dana' bestod i at passe skibets salon. Det vil sige, servere mad for de videnskabsfolk og biologer der sejlede med skibet. I salonen spiste også skibets kaptajn og maskinchef. Jeg skulle også sørge for rengøring i salonen, samt på kamrene for videnskabsfolkene og i kaptajnens kahyt.

Efter måltiderne skulle der vaskes op, det foregik på gammeldags maner. Desuden skulle jeg, sammen med en anden messedreng, der passede officersmessen, hjælpe kok og hovmester med hvad der nu var af arbejde i forbindelse med de daglige gøremål inden for deres område.

Vi var to messedrenge ombord. Vi boede i en lille kahyt helt ude agter. Der var to små kahytter på dækket, den anden boede skibets kok i. Og kahytterne var meget små. Der var to køjer i vores kahyt, en lille bæk til at sidde på, samt et lille skab til os hver. Desuden var der en gammeldags servante, som kunne slås op i væggen. Når den skulle bruges, slog man den ned. Hentede en pøs vand i badeværelset, hældte op i servanten, og stillede pøsen under.

Når man havde vasket sig, tømte man vandet ud i pøsen, som blev tømt ud over siden. I dækshuset var der som sagt drenge og kokke kamre helt ude agter. Derefter kom skibets kabys og pantry til officersmessen, længere fremme lå officersmessen, derefter toiletter og fælles baderum.

Der gik en gang på tværs af skibet, ligesom der var en trappe ned til officerskahytterne, som lå under dæk. I gangen var der en indgang til maskinrummet, og i den ene side lå pantryet til salonen.

Her arbejde jeg for det meste, vaskede op, rettede an til måltiderne sammen med hovmesteren. Her i pantryet fandtes en snedig indretning som vist nok mest er set på ældre hoteller. Det var en tavle med numre på alle kamrene i videnskabsfolkernes afdeling, salonen, samt fra kaptajnens kahyt.

I kahytterne var der en knap, når man trykkede på den, vistes nummeret på kahytten sig på tavlen i pantryet. Således kunne man blive tilkaldt til disse kahytter, uden beboerne behøvede at forlade kahytten.

En dagligdag ombord på 'Dana' kunne udforme sig på følgende måde.

Begge os drenge blev purret af dæksvagten kl. 0545. Efter morgentoiletet, skulle der rettes an til morgenkaffe. Herefter blev kokken purret, der skulle tørres støv af, og gøres rent i messe og salon. Der blev bakket op til morgenmad, som blev serveret kl. 0800.

Efter morgenmaden, og opvask efter samme, skulle der gøres rent på kamrene. Her skulle der også hver dag tørres støv af, redes køjer, og ellers holdes pinligt rent.

Når vi var færdig med det, gik hovmesteren det hele igennem. Det hændte han havde noget der skulle rettes, men det var ikke ret tit.

Der skulle serveres middag kl. 1200. Men først skulle jeg dække bord i salonen. I starten viste hovmesteren mig tilrette, men jeg fandt hurtigt ud af det. Der blev altid serveret tre retter til middag, og det uanset hvordan vejret var.

Det var tit nogle af videnskabsfolkene der ikke skulle have noget mad, da de var søsyge. For mig var det ikke altid lige let at gå rundt med maden, når der var rigtig søgang. Men jeg har nu kun været ude for et alvorlig uheld i den tid jeg var messedreng.

En dag var der meget dårligt vejr, og da jeg skulle servere suppen for kaptajnen, tog skibet en ordentlig overhaling. Inden jeg kom ind i salonen, havde hovmesteren sagt til mig, jeg skulle være meget forsigtig. Det syntes jeg også jeg var, men da jeg nåede frem til kaptajnens plads, var det som om dørken pludselig forsvandt under mig.

Jeg kunne ikke gribe fat i noget, jeg holdt jo suppeterrinen med begge hænder. Jeg faldt lige så lang jeg var, og i faldet slap jeg terrinen, den landede nok så flot i skødet på kaptajnen. Han så mildest talt noget forbavset ud, og det var da også et syn for guder.

Hans fine lyse uniform, var blevet mere eller mindre rød over det meste, af tomatsuppe. Jeg var stum af skræk for hvad der nu ville ske.

Men kaptajnen tog det nu meget roligt, han meddelte resten af selskabet, at middagen var udsat en halv time, og man ville derefter spise videre, dog uden suppe. Jeg var flygtet ud i pantryet, og kunne slet ikke sige noget, men var meget ulykkelig over hvad der var sket. Hovmesteren skulle til at skælde ud, men i det samme kom kaptajnen derud, og sagde. - De skal ikke skælde ud på drengen, han gjorde sit bedste, men jeg ser gerne vi forsætter middagen når jeg har skiftet uniform, dog uden suppe, som maven ikke fik gavn af, det blev en fryd for øjet i stedet-.

Efter middagen skulle der vaskes op, og ryddes af vejen. Når dette var overstået, var der fri til der skulle dækkes op til kaffe om eftermiddagen. Til aften skulle der rettes pålægsbakker an til besætningen ude under bakken, og selvfølgelig skulle der også dækkes op i messe og salon.

Her skulle jeg hjælpe hovmesteren, som selv stod for dette arbejde. Bakkerne til den menige besætning blev

hentet af dæksdrengen. Han stod for serveringen i mandskabsmessen, som lå ude under bakken forrest i skibet. Det kunne til tider være en besværlig affære at få maden frem til mandskabsmessen. Her skulle dæksdrengen over dækket med madspande og bakker, og i dårlig vejr kunne det være en besværlig balancegang. Dog var der en vej gennem skibets laboratorium og ud i stuverummet, herfra var der en lem ind til mandskabsmessen. Men der skulle være meget dårlig vejr før denne vej blev valgt, fordi her skulle man gennem flere rum, og op og ned af trapper.

Den varme mad til mandskabsmessen blev hentet i kabyssen. Maden blev øst op i nogle madspande, som var inddelt i tre forskellige afdelinger, således de forskellige retter kunne holdes adskilte. Ude i messen blev det så rette an af dæksdrengen. På et senere togt kom jeg selv til at stå for denne tjans.

Aftensmaden i salonen bestod af forskellige slags pålæg, sild og anden fisk, samt et par lune retter. Alt blev arrangeret på fade og i skåle, og jeg syntes der var en farlig masse opvask bagefter.

Her var hovmesteren dog meget tit behjælpelig, han skulle jo også rigge fadene af, så han gav tit en hånd med. Når dette var overstået, var der som regel nogle der skulle have lidt af de varer, som hovmesteren solgte. Det kunne være øl, vand, chokolade, men også andre fornødheder som sæbe, tandpasta og lignende.

De der skulle handle, havde i løbet af dagen afleveret en bon på hvad de skulle have. Det var nu mit job, at bringe disse varer rundt til de forskellige. Det var ikke så tosset en tjans, som regel fik jeg et stykke chokolade eller en sodavand for dette ekstra arbejde.

Det kunne tit blive ret sent før jeg havde fri, men det lagde jeg sjældent mærke til. Når jeg havde fri gik jeg tit ned i laboratoriet hvis der var nogen af biologerne som arbejdede.

Jeg var meget interesseret i deres arbejde, og fik tit lov til at følge med i deres arbejde. Ellers var der ikke så meget man kunne lave i fritiden. Jeg gik også tit op på broen, hvis vi ikke lige var ved at lave noget videnskabeligt, men bare sejlede, fik jeg tit lov til at styre skibet.

Besætningen på 'Dana' bestod hovedsagelig af folk der havde været ombord en årrække. Officererne var statsansatte, og af den menige besætning var der næsten kun de yngste der skiftede. Matroserne, bådsmanden havde været mange år ombord, ligeså havde hovmesteren og kokken. Jeg vil prøve at beskrive nogle af dem jeg husker bedst.

Kaptajnen hed P. H. Fjelde. Han var en meget stille og rolig mand, og det var ikke ret meget jeg havde med ham at gøre. Jeg gjorde rent i hans kahyt og serverede for ham i salonen.

Jeg skulle også servere når der var receptioner ombord, noget der tit skete. Her blev jeg altid instrueret både af hovmesteren og kaptajn Fjelde. Og her kunne kaptajn Fjelde nok komme med en lille vittighed eller historie om de kendte mennesker der kom ombord.

Men i det daglige virkede han meget tilbageholdende. Jeg tror nok han nød stor respekt ombord. Man så ham tit stå og fiske for sig selv, når vi lå stille i forbindelse med skibets videnskabelige arbejde. Jeg fik også gerne en sodavand af ham, når jeg havde gjort rent i hans kahyt. Han havde sin kahyt på båddækket, lige bag styrehuset. Her var der et dagrum og et soverum. Når vi lå i havn, skulle jeg tit servere i hans dagrum for myndighederne og for de gæster der kom ombord. Men de større receptioner blev altid holdt i salonen.

Den person jeg havde mest tilknytning til, var hovmesteren A. Hagensen. Han var min direkte overordnede ombord. En ældre og meget stilige herre, som godt til tider kunne være lidt streng i sin væremåde. Han krævede

absolut lydighed, og tolererede ikke nogen form for udskejelser. Når vi var i havn, og hvis jeg havde været i byen, skulle jeg stille nede i hans kahyt når jeg kom ombord. Han skulle kontrollere om jeg havde drukket spiritus, noget jeg ikke måtte.

Jeg husker en gang på Azorerne, hvor jeg havde været i land sammen med nogle af matroserne. Jeg havde fået lidt at drikke, noget vin tror jeg, og var blevet lidt beruset. Da jeg senere på aftenen kom ombord, troede jeg ikke Hagensen kunne se noget på mig. Men han kunne lugte, at jeg havde fået spiritus, og så fik jeg ellers læst og påskrevet, og fik ikke lov at gå i land næste aften. Men jeg tror han gjorde det i en god mening, og ikke for at være ondskabsfuld. Senere lærte jeg ham bedre at kende, og kom en del i hans hjem i Søborg, hvor jeg også lærte hans kone og familie at kende.

På broen var der overstyrmand Jenfeldt og 1 styrmand Brink. Jeg kom en hel del på broen i min fritid. Her fik jeg tit lov at styre, og der blev også fortalt mange gode historier. Men det var ikke meget jeg ellers havde med styrmændene at gøre.

Overstyrmand Jenfeldt mødte jeg mange år senere i Skagen. Da var han kaptajn på redningsskibet 'Nordsøen'. Maskinchefen kan jeg ikke huske hvad hed, han spiste sammen med kaptajnen og videnskabsfolkene, men ellers så man ikke ret meget til ham. Han blev pensioneret kort tid efter jeg var gået i land fra 'Dana' sidste gang i oktober 1966.

Telegrafist og fiskemester Poulsen husker jeg meget godt. Han døde desværre ombord under et togt i Sargassohavet. Han var meget afholdt og spredte godt humør, ikke mindst med hans daglige avis fra Lyngby radio, som han kryddere med sine egne vitser og klummer.

Han boede i Søborg og var nabo til hovmester Hagensen. Jeg kom tit ind til ham i radiatorummet, som jeg syntes var meget spændende. Også nede på værkstedsdækket tilbragte jeg mange timer, med at høre på Poulsen og matroserne når de arbejdede med at rigge travl eller andet grej til.

På det sidste togt jeg var med på, blev jeg ungmand og flyttede ud under bakken. Her kom jeg til at dele kahyt med bådsmændene, Harry Jensen fra Frederikshavn.

Harry havde ansvaret for fordeling af arbejdet på dækket. Han var en skikkelig mand, men havde af og til sit at se til med matroserne. De var ikke altid lige medgørlige, og det kunne godt skabe nogle problemer. Jeg havde nu aldrig problemer med ham.

Han og maskinchefen havde et lille møde hver formiddag, hvor de fik sig en bitter eller to. Han kunne også godt være lidt af en spøgefuld og jeg blev fortalt følgende lille historie om ham.

Der var på et tidspunkt en dæksdreng ombord. Han var en lille smule tung i det, og kunne ikke altid finde ud af tingene. En dag på et af Grønlandstogterne havde der været reception ombord. Hovmesteren havde anrettet et stort sølvfad med røget laks til receptionen, og der var blevet noget til overs. Det blev nu serveret i matrosmessen, og der skal lige tilføjes, at når der var pålæg eller lignende tilbage efter måltidet, skulle det bringes tilbage til pantryet. Dæksdrengen slap således for at vaske fadet op ude i messen.

Den omtalte dag, var der ganske lidt tilbage af laksen. Men dæksdrengen gjorde som han havde fået besked på. Han gik ud agter med fadet.

Udenfor pantryet stod bådsen og hovmesteren og talte sammen, da drengen kom gående hen af dækket. Bådsen

stod med ryggen til drengen, da denne spurgte, hvad han skulle gøre med fadet. Smid det ud over siden, sagde bådsen for sjov, men drengen opfattede det ikke som sjov.

Han vendte sig om, og drev fadet ud over siden, inden hovmesteren nåede at reagere, hvorpå han vente om og gik tilbage hvor han kom fra, uden at mægle et ord.

Det kan godt være hovmesteren gloede lidt, og også bådsen, da han fandt ud af hvad der skete. Men der var ikke noget de kunne gøre, drengen havde bare gjort hvad han havde fået besked på. At det så var et stort sølvfad, med monogram og sikkert rigtig dyrt, der røg ud over siden, det var jo bare kedeligt. Men jeg tror nok bådsen for efter tiden tænkte sig lidt om, inden han fyrede en vits af overfor denne dæksdreng.

Af dæksbesætningen husker jeg især to brødre, Lind og Frode. De to havde begge været ombord i mange år. De kom fra Læsø, hvor Lind stadig boede hos sine forældre. Frode flyttede lidt rundt, og jeg har mange år efter vi sejlede sammen, mødt ham i København. Lind var lidt af en særling, utrolig nærig, men ellers meget flink. Udover de to brødre, var der to matroser mere, samt en letmatros. Disse folk skiftede ofte, og det samme gjorde ungmand og dæksdreng.

Forude boede også den menige maskinbesætning, 1 donkeymand, og 2 smørere. De tre boede sammen i en kahyt, og de havde deres eget bord i messen.

På dette første togt med 'Dana', var vi som sagt i Nordsøen. Jeg syntes det var meget spændende at følge med i hvad biologerne foretog sig, og tilbragte meget af min fritid sammen med dem. Der var laboratorier ombord hvor de lavede deres undersøgelser, og jeg fik tit lov at opholde mig der, bare jeg ikke var i vejen for dem.

Vi besøgte Aberdeen i Skotland, her blev der arrangeret en tur for besætningen med bus ind i landet. Bla. besøgte vi det engelske kongehus's sommerslot, og flere andre steder. Vi var også en tur i Lerwick på Shetlandsøerne, og i Stavanger i Norge.

Denne tur sluttede den 13 maj, 1965 i København. Skibet skulle på værft til en større overhaling, og senere på året skulle det gøres klar til et længere togt i Atlanterhavet. Jeg havde fået tilsagn fra hovmester Hagensen om at komme med på dette togt, og det glædede jeg mig meget til.

Næste gang jeg mønstrede ombord på 'Dana', var den 1 november 1965. I mellemtiden havde jeg været ude at sejle som dæksdreng på en coaster, en nybygning fra Ørskovs Stålskibsværft i Frederikshavn. Der var jeg med i 2½ måned, jeg var også en måned på en tangfisker hjemme fra Frederikshavn, men så kom der bud fra 'Dana', og jeg var straks klar til at skifte.

Vi startede med en kort tur i Nordsøen. På dette togt var der en del nye besætningsmedlemmer, bla. en fisker fra Hundested, Gunnar Olsen, som jeg husker. Han var ombord som matros, og grunden til jeg husker ham særlig godt var, at han kendte mange af fiskerne hjemme fra Frederikshavn. Det fik vi mange gode samtaler om, og han kunne mange gode historier fra fiskekutterne. Der var en del nyt grej der skulle afprøves inden turen til Sargassohavet. Her skulle vi ud for at lave undersøgelser omkring ålens vandring.

Derefter returnerede vi til Tuborg havn, som var skibets faste havn. Vi holdt jul og nytår hjemme. Jeg rejste til København den 2 januar for at hjælpe med klargøring.

Der var mange ting der skulle ordnes inden afsejlingen. Der skulle tages meget proviant ombord, da vi skulle være ude til begyndelsen af maj. Jeg syntes det var enorme mængder, og havde aldrig set så meget mad på en gang.

Ombord havde vi, helt ude agter, et stort proviantrum. Her var der også et kølerum, samt et stort fryserum. Midtskibs, i skibets store arbejdsrum, havde hovmesteren også et lille rum til vin og spiritus, samt de varer han ellers solgte til besætningen og vores biologer.

Det var et par travle dage, men vi fik det hele gjort klar til tiden for afsejlingen.

Jeg husker ikke lige datoen vi afsejlede fra Tuborg havn, men det var i begyndelsen af januar. Den første del af turen var der ingen biologer ombord. De kom først ombord på Azorerne, som var det første ophold på togtet. Azorerne er en portugisisk øgruppe på ni øer, der ligger i Atlanterhavet, ca. 1500 km. ud for Portugals kyst. Vi lå et par dage i Ponta Delgada, som er den største by på Azorerne. Den ligger også på den største ø, som hedder Sao Miguel.

Her blev vi et par dage, jeg tror biologerne skulle komme ombord her, men jeg husker ikke hvorfor det blev ændret. I stedet sejlede vi til en anden ø, Santa Maria, hvor biologerne kom ud til os i en fiskerbåd. Efter de var kommet ombord, fortsatte vi sejladsen mod Sargassohavet.

I Atlanterhavet, mellem Azorerne og Bermuda, arbejdede biologerne med forskellige opgaver. Der blev fisket efter plankton, og det foregik med et meget fintmasket net, som kaldes et stramaj net. Det bestod af en jernring, hvorpå selve nettet var syet på. Der blev nu firet en wirer ud, med en vægt til at tynde nettet ned med. På denne wirer kunne der fastgøres flere net af gangen, således de fiskede i forskellige dybder.

Der blev også foretaget en hel del vandprøver fra forskellige dybder. Det foregik med et apparat, som blev sænket ned i en bestemt dybde. Når apparatet var i den rigtige dybde, blev et lod påsat wireren. Når dette lod nåede ned til apparatet for enden af wireren, udløste det en låseanordning, der lukkede for vandbeholderen. Når det hele så blev trukket op med spillet, indeholdte apparatet vand fra den dybde, hvor det var blevet udløst.

Vi så flere gange store hvaler, og en enkelt gang hvor vi lå stille, kom en stor pukkelhval meget tæt på skibet.

Næste ophold på togtet, var Bermuda, en lille øgruppe i Atlanterhavet. Bermuda er en gruppe på omkring 150 mindre koraløer, samt talrige småøer og koralskær i det vestlige Atlanterhav omkring 1100 km. øst for Cape Hatteras i North Carolina. Hovedstaden hedder Hamilton, og havnen vi besøgte hedder St. George's Harbour, og ligger på østkysten af hovedøen.

Her var meget at se på, og det blev da også til at par ture i land. Jeg var alene på en tur til øens største by, Hamilton, det var en stor oplevelse. Der var mange turister, og i havnen var der fyldt op med store krydstogt skibe. På samme tur var jeg ude i en slags naturpark. Her var der store havskildpadder, og en stor sø med hajer og andre rovfisk. Her kunne man stå på broerne, og fodre fiskene med foder der kunne købes på stedet.

Efter opholdet på Bermuda, sejlede vi igen ud i Sargassohavet. Sargassohavet er et meget stort havområde i Atlanterhavet, mellem 20° - 40° nordlig bredde, samt mellem 35° - 65° vestlig længde. Så Bermuda ligger i Sargassohavet. I Sargassohavet samles der store mængder af tang, kaldet sargassotang. Denne tangforekomst kan til tider ligne små øer, og brede sig over meget store områder. Tangen er ikke til fare for skibsfarten, men små sejlbåde kan godt få problemer, hvis de bliver fanget af en større forekomst. Sargassohavet er yngleplads for den europæiske ål, som netop var hovedformålet med 'Danas' togt herud.

En del af Sargassohavet bærer også navnet Bermuda- trekanten. Bermuda-trekanten strækker sig fra Bermuda til Florida og Puerto Rico. Et stort antal skibe og fly er i tidens løb sporløst forsvundet i dette område, uden der kan

gives nogen fornuftig årsag hertil. Der har været utallige teorier og gisninger om årsagen, men det er forsat et uopklaret mysterium. Der er også i tidens løb skrevet mange bøger om emnet, uden man er kommet mysteriet nærmere. I Bermuda - trekanten dannes der også strømhvirvler og cykloner, hvis årsag ikke kendes. Der forskes forsat i disse årsager, uden man er kommet til noget egentligt resultat.

Vores ophold i Bermuda-trekanten forløb dog uden nogen dramatik i første omgang. Biologerne udførte deres undersøgelser, og deres resultater ved jeg ikke meget om. Den anden messedreng ombord, Niels, og jeg havde ingen problemer med at få tiden til at gå.

Udover vores arbejde, havde vi meget at se til i vores sparsomme fritid. Når biologerne arbejdede, lå skibet tit stille. Det var når der skulle tages vandprøver og lignende. Så var der rig lejlighed til at studere, hvad der var af fiskeliv i overfladen. Især når vi lå stille om aftenen, og det var mørkt, så var der et vældig liv at studere. Os drenge fik så lov at rigge en lampe op, således at den lyste lige i overfladen. Nu kom der både små blæksprutter, flyvefisk og mange andre farvestrålende fisk, som blev tiltrukket af lyset.

Vi fangede mange forskellige fisk. Det gjorde vi ved, at en af os havde en line med lidt madding på, den anden stod parat med et net på en lang stang. Det var især blæksprutter vi fangede på denne måde, men også flyvefisk var nemme at fange med nettet.

Hvis vi lå inde i et tangbælte, var der ekstra meget liv. Der gemte sig rigtig mange fisk i tangen, så det var bare med at hive en masse tang ind på dækket. Når vi rystede tangen over en balje, kom der mange spændende ting til syne. Så på disse aftener kom vi tit rigtig sent til køjs, og kunne godt være lidt trætte om morgenen, men det var en spændende tid.

Om dagen var der ikke så meget at kigge på, men også her blev der fisket lystigt når vi lå stille. Da blev der fanget sejlfisk, barracudaer, dolphins (på dansk kaldet guldmakrel). Det skete også der var en haj der bed på krogen, men det lykkedes nu aldrig at få en haj op ombord. De løb som regel med maddingen og en god bid af linen også.

Næste stop på turen var de vestindiske øer. Disse øer var tidligere danske besiddelser, men blev solgt til USA i 1917. Øerne består af St. Croix, St. Thomas og St. John.

De indgår i, og omfatter to tredjedele af Jomfru-øgruppen i De små Antiller, og ligger mellem Anegada-passagen i øst og Puerto Rico i vest. Her besøgte vi St.Thomas, og der var stadig mange minder fra tiden, da disse øer tilhørte Danmark.

I Charlotte Amalia, byen på St. Thomas, havde mange af gaderne stadig gamle danske navne. Jeg syntes det var meget spændende, at gå rundt i de gamle gader. Der var også mange gamle bygninger, og i det gamle fort var der et spændende museum.

Vi blev godt modtaget i byen, og der var flere receptioner ombord. Havnen er en naturhavn, og der er en ret stor marina. Her blev der arrangeret fest for os, og hele besætningen fik rigtig festet. Der blev også tid til en tur på stranden, og flere udflugter blev arrangeret. Så da vi sejlede igen, var det med mange nye og gode oplevelser.

Under opholdet på St. Thomas, blev en del af videnskabsfolkene udskiftet. Der var en del udlændinge ibland dem, og jeg havde mange sjove oplevelser med dem. Her vil jeg fortælle om en af disse oplevelser.

Når videnskabsfolkene efter en periode ombord skulle rejse hjem, var det kutyme at give en drikkeskilling til salondrengen. Jeg fik som regel denne drikkeskilling samtidig med de sagde farvel, og det varierede en hel del, hvor meget der faldt af.

På St. Thomas, var der en svensk biolog der skulle rejse. Under togtet havde jeg gjort alle nogle småtjenester med forskellige former for opvartning. Det kunne være at bringe dem varer, som de købte hos hovmesteren. Eller hvis de var fsk. søsyge, at gøre ekstra rent i deres kahytter. Den omtalte svensker havde netop været meget søsyg under togtet, og jeg havde derfor haft meget ekstra arbejde på grund af ham.

Den dag de alle skulle rejse, havde jeg scoret en ikke ubetydelig skilling i drikkepenge, men svenskeren sagde bare farvel, og det meget kort.

Han havde set de andre give en skilling, men det reagerede han ikke på. Jeg var skuffet, og brokkede mig til hovmesteren, som sagde - at de jo ikke nødvendigvis skulle give drikkepenge, men han syntes nu nok den nærige svensker var for meget.

Jeg gik nu i gang med at gøre rent i de kahytter, hvor der skulle flytte nye folk ind. Den sidste kahyt jeg tog, var netop den hvor svenskeren havde boet. Og stor var min overraskelse, da jeg skulle gøre servanten ren. Heri lå der en kuvert, og da jeg åbnede den var der et pænt kort med en hilsen, og der lå tre hundrede kroner indeni. Da blev jeg glad, og ærgrede mig over jeg havde omtalt ham så negativ overfor hovmesteren. Jeg havde aldrig før, eller siden, fået et så stort beløb i drikkepenge. Det var mere end jeg havde fået af de andre tilsammen, og jeg var meget glad for denne påskyndelse.

Efter det dejlige ophold på St. Thomas, gik rejsen igen ud i Bermuda trekanten, hvor der var nye opgaver for biologerne.

På denne del af rejsen skete der en meget kedelig hændelse ombord. Poulsen, vores telegrafist og fiskemester døde. En aften følte han sig lidt utilpas, og vil gå ned i sin kahyt for at hvile sig lidt. Nogen tid efter fandt styrmanden ham død. Jeg husker ikke om det var en blodprop, eller et hjertestop. Men det var en meget trist oplevelse, og berørte os alle ombord meget.

Næste morgen kaldte kaptajn Fjelde os alle sammen, og gav os den triste meddelelse. Alt videre arbejde blev indstillet, og kursen sat mod Bermuda.

Jeg er ikke sikker, men jeg mener der var omkring tre døgn's sejlads til St. George's Harbour. Efter at Poulsen var blevet gjort i stand, blev han pakket i tæpper og plastik, og blev placeret i skibets kølerum.

Nils, den anden messedreng, og jeg selv var lidt bange for at han skulle ligge der, for vi havde kahyt lige oven over proviant og kølerum. Vi var ikke meget for at gå til køjs om aftenen, og når vi endelig skulle til at sove, kunne vi ikke lade være med at ligge og småsnakke om det.

Det var nogle triste dage, inden vi kom til St. George's Harbour, der var meget stille ombord. Men vi kom over det, og efter et kort ophold, hvor der blev holdt en højtidelighed for Poulsen, fortsatte vi igen på rejsen.

Livet ombord fortsatte sin vante gang, videnskaben passede deres, og ligeså gjorde vi andre. Efter nogen tid lettede den triste stemning, og humøret vendte tilbage. Der blev igen lavet spas og sjov, da der ikke var anden form for underholdning, end den vi selv kunne finde på.

Nils og jeg havde fundet en, måske lidt ondskabsfuld måde, at lave sjov på. Når vi havde fanget en del småfisk, bandt vi den sammen med elastikker. Sådan et bundt fisk smed vi ud til mågerne, og jeg kan love for der blev opvisning i luftakrobatik, når en seks syv måger hver havde slugt en fisk, som var bundet sammen med elastikker.

Også de voksne ombord kunne blive helt barnlige i deres opførsel. En dag havde vi fanget en blæksprutte, og kokken og en af de andre indgik et væddemål, som gik ud på følgende.

Kokken skulle trække sine shorts ned, og blæksprutten skulle placeres på han bare bag. For at han kunne vinde væddemålet, skulle den suge sig fast, og blive siddende mens der blev taget et billede af situationen. Kokken vandt væddemålet, og det var et kostelig syn.

En anden gang havde et par af videnskabsfolkene og bådsen stået på agterdækket og holdt lidt sjov. Der blev holdt aktion over bådsen shorts. Problemet var bare, at han havde kun shorts på, og ikke andet. Men shortsene blev solgt, og bådsen skulle nu gå nøgen gennem hele skibet. Vi havde en kvindelig biolog med på denne del af turen, hendes mand var også med. Da bådsen nu vandre nok så frejdig forud, kommer damen ned fra båddækket, uden at bådsen opdagede det, og han kunne ikke nå at gemme sig. Jeg tror nu ikke hun tog sig noget særligt af det, men det kom kaptajn Fjelde for øre, og det var ikke så godt. Bådsen måtte nu stille til skideballe hos kaptajnen, som mente at det var en uanstændig optræden. Det var måske ikke så slemt. Men alle vi andre havde nu noget at drille bådsen med i flere dage, og det var sikkert værre, end den skideballe han havde fået.

Vi fangede nogle pindsvinefisk, en kuglerund fisk, der når den skulle forsvare sig, pustede sig op ligesom et pindsvin. Biologerne viste os, hvordan man kunne få en fin souvenir ud af sådan en fisk. Den blev lagt i formalin, hvorefter man tog indmaden ud, ligeledes skrabadet kødet ud af flere omgange. Til sidst var der kun skindet tilbage.

Nu kom man en ballon i skindet, pustede den op, og tørrede den. Til sidst blev den lakeret, og var vældig fin med strittende pigge og det hele. I det hele taget var der mange spændende fisk at se hver gang der blev fisket. Vi havde et lille akvarium ombord, og biologerne prøvede at holde liv i nogle af de fisk vi fangede. På et tidspunkt fangede vi nogle meget små klumpfisk, og så vidt jeg husker havde vi dem med hjem i akvariet.

Der blev også lavet bundprøver på meget store dybder. Hvad resultaterne af disse prøver blev, ved jeg ikke, men sjovt så det ud når prøverne kom op. Så sad biologerne med vandslangen, og var smurt ind i mudder. Det lignede små børn i en børnehave, men det var selvfølgelig meget seriøst.

En aften havde vi fået sådan en bundprøve op. På en lille sten sad der to små mikroskopiske dyr eller larver. Der var åbenbart noget af en sensation de der havde fået op. Hele besætningen var nede i laboratoriet på skift, for i mikroskop at beundre de to blege havdyr.

Vi havde flere gange prøvet på at fange en havskildpadde, men det var ikke lykkedes. Der blev lavet mange forskellige snedige indretninger for at fange en sådan. Til sidst opgav vi. Men så en dag vi havde planktonnettet ude lykkedes det, helt utilsigtet. Under indhivningen af nettet gik der et meget fint eksemplar af en havskildpadde i.

Der blev lavet en kasse til padden, med nogle sække i den ene ende, og vand så den kunne holde sig våd. Den blev hurtigt hele skibets kæledægge, og den så ud til at trives ombord.

De første dage var den meget stille, men efter nogen tid kunne vi fodre den med salatblade, og den fik skam også motion ved at kravle lidt rundt på dækket.

Jeg tilbragte meget tid sammen med den, og det blev hurtigt mit job at fodre og motionere den. Da vi kom hjem, kom den ud på Danmarks Akvarium, sammen med de andre fisk vi havde i levende live ombord.

Det sidste stop på rejsen var igen Ponta Delgada på Azorerne. Her blev der nogle dages ophold, og der blev

arrangeret ture rundt på øen. Det syntes jeg var meget spændende.

Vi så de varme svovlkilder, og andre af øens seværdigheder. Vi var også på besøg på en stor ananas plantage, og jeg blev meget forbløffet over at se hvordan en ananas voksede. Jeg troede de voksede på træer, og ikke som tilfældet er, på jorden ligesom kål. På plantagen lavede man også en likør af ananas, og der var smagsprøver til os. Jeg turde dog ikke smage, da hovmesteren var med.

Jeg købte en ananas, en hel grøn ananas, som blev pakket i en fin trækasse med træuld, så den kunne holde sig til jeg kom hjem. Det var en fin souvenir, og hjemme havde familien aldrig set sådan en. På havnen var der også flere gange souvenirhandlende ombord, så der blev handlet der også. En del af biologerne og videnskabsfolkene gik i land på Azorerne, så der var ikke så mange ombord da vi sejlede det sidste stræk hjem til Danmark. Der blev heller ikke lavet ret meget biologisk arbejde på denne del af rejsen, så turen hjem gik ret hurtigt.

Den dag vi ankom til Tuborg havn, var der stor modtagelse på havnen. Der kom en del journalister og fotografer. Der var reception ombord med fiskeriministeren og andre fine folk.

Her fik jeg min debut som tjener for det finere borgerskab. Jeg blev udstyret med en af hovmesterens fine hvide jakker. Den passede naturligvis ikke, men ved hjælp af et snedigt knappearrangement, lykkedes det at få det til at se nogenlunde ud.

Der gik jeg så, og så meget højtidelig ud, serverede drinks og mad for de fine mennesker, mon ikke man var lidt stolt. Jeg husker fiskeriminister Risgård Knudsen og en departementschef, kommenterede den meget høflige unge mand overfor kaptajn Fjelde. Da kunne jeg nu være krøbet i et musehul, men var da ligegodt temmelig stolt.

Efter nogle dages afrigning af skibet, blev jeg afmønstret den 11. maj 1966, og kunne tage hjem til Frederikshavn for at holde ferie, indtil jeg skulle med på Grønlandstogtet senere på året.

Da jeg kom hjem, skrev daværende redaktør på Frederikshavns avis, Bent Ejlersen, følgende artikel.

17-årig med havets uro i sine årer.

Poul Erik Larsen, Frederikshavn, hjemme igen efter Dana-togt og aalejagt i venten på sommerens Grønlandsfærd.

- Den sidste måned, før vi kom hjem fra 'Dana's' åletogt i Sargassohavet, snakkede vi meget om, hvornår vi var hjemme. Til sidst snakkede vi kun om at komme hjem, væddede om, hvornår vi rundede Skagen o.l.

Og nu ? Ja, nu venter jeg kun på at komme ud med "Dana" igen på sommertogt til Grønland.

Selvfølgelig er det rart at komme hjem. Men efter tre dage begyndte jeg at kede mig. Hvad skal man lave, når man holder fri ? Ligge på sofaen og læse.

Jeg kan selvfølgelig også gå på havnen, hvor jeg kender næsten alle fiskerne. Og snakke med mine skolekammerater. Og være hos familien.

Der er en måned til 'Dana' skal på togt til Grønland. Jeg rejser nok til København en uge før, for at hjælpe med klargøringen.

Ordene er et koncentrat af, hvad den 17-årige Frederikshavnerdreng Poul Erik Larsen, har fortalt AVISEN om tiden mellem to togter med havundersøgelsesskibet 'Dana'.

Som en rigtig sømand har han fået havets uro i årene, en uro efter at se noget ske omkring sig. Spørg ham så om Dana-togtet til Sargassohavet, det fra beretningen om Columbus så berømte tanghav, om den forgæves jagt på at

afsløre ålens eventyrlige vandring fra Sargassohavet til Nordeuropas floder og dynd og hjem igen til den vilde parringsleg inden døden. Om blækspruttemad og landgang på dollarmillionærernes paradis Bermuda, eller ananasplukning på Azorerne, se da er han hjemme igen, og da svarer han gerne. Helst også ved at vise sin 8 mm farvesmalfilm om rejsen.

Små blæksprutter er lækker mad, når de steges i olie og tilberedes rigtigt. - Men den kendte kokken ikke, så de blæksprutter vi fik serveret smagte som fisk, der har ligget tre uger på havnen. Derfor længtes jeg efter en gang kogt torsk og rigtige rødspætter hjemme i Frederikshavn.

Blæksprutterne fangede vi om natten, fangede dem i projektørlys, så lå de ganske stille i havoverfladen. Som madding brugte vi halve sild. Blæksprutterne tog maddingen med sine fangarme, førte silden til sit papegøjenæb af en mund - og kunne ikke slippe igen lige med samme. Så var det bare om at hale linen ind, og få et net under blæksprutten, inden den nåede at slippe sit tag.

Mærkelige er de. Vi lagde dem i baljer med en slat vand. Så lå de og sprøjtede vand ud af fangarmene. Det er den måde de bevæger sig på i havet. En matros, der fascineret betragtede dem, røg omkuld af skræk, da han pludselig blev ramt af en vandstråle fra en blækspruttearm.

Der er ikke 'blæk' i vandsprøjtet. 'Blækket' er en sort ildelugtende væske, som blæksprutten omgiver sig med, når den er i fare. F.eks. for lækkersultne hvaler.

- Jeg har aldrig fået set så meget på en tur, som med 'Dana' til Sargassohavet. Ganske vist var vi kun i havn seks gange, mens vi, da jeg sejlede i coasterfart fra Frankrig til Norge, højst var i søen fem dage ad gangen.

Messedreng for videnskabsmændene var jeg. Fine forhold. Slet ikke som på en anden coaster hvor jeg tidligere var med. Skipper var ung, bare 24 år. Han gav os ugens spiritusration, en flaske brændevin og en karton øl.

I Helsingfors ville jeg og en kammerat afmønstre. Ikke tale om sagde skipper. Så var det altså kammeraten i fuldskab stak en skalle. Sagen blev meldt til konsulatet, som intet ville have med den at gøre, da de hørte, hvor vi havde sprutten fra.

Siden afmønstrede jeg i Kielerkanalen. Det er ikke noget at blive ved at sejle med sådan et skib. Før eller siden bliver der rigtig ballade.

Selvfølgelig kunne der også være slagsmål på 'Dana'. Men det var mere i det stille. Mere uskyldigt. Det var også voksne mennesker der var ombord. På coasteren var vi alle sammen unge fyre på omkring de 16.

Jeg glæder mig til det nye 'Dana' - togt. Da er jeg med som jungmand. Bagefter skal jeg nok på sømandsskole. Og måske med skoleskibet 'Danmark'. Nej, jeg kunne ikke tænke mig at gå i land. Lige fra lille af har jeg drømt om at komme til søs.

- Ja, du bliver som din onkel, falder mormor Elna Frænde ind i samtalen. Han drømte også altid om at komme til søs. Og der er han endnu. Det bliver han ved med. Heller ikke han har ro på sig, når han er hjemme.

Derfor var det naturligt, at Poul Erik Larsen stod på fiskeri, da han som 14-årig forlod skolen. Søsyg de første otte dage. Siden tre måneder i land i en forretning i Frederikshavn. "Dana's sildetogt i Nordsøen, to gange coasterfart, med "Dana" i Sargassohavet og nu igen 'Dana' togt inden den obligatoriske sømandsskole.

Mit sidste togt med 'Dana' blev ca. 3½ måned, hvor vi var på Grønland en stor del af tiden. På dette togt var jeg med som ungmand, og arbejdede på dækket. Vi sejlede fra Tuborg havn i slutningen af juni 1966, og sejlede til

Reykjavik på Island. Her skulle vi have biologer og videnskabsfolk ombord, og der blev tid til en dejlig heldagstur rundt på øen.

Her er en fantastisk natur og jeg var meget betaget af hvad vi så. Turen gik til Thingvalla sletten, som i gamle dage var samlingssted for de Islandske høvdinge. Vi var også ude ved de varme kilder, geysir, som med mellemrum sender kogende vand mange meter i vejret. Vi så Gullfoss, som er et stort vandfald, dog ikke det største på Island.

Efter opholdet i Reykjavik, gik turen videre til Grønland. Her havde vi flere forskellige opgaver, bla. skulle vi fange og mærke torsk, det samme med laks. Vi var ude på de store rejefelter og lave videnskabelige opgaver, det var en meget spændende tid.

Første by vi besøgte, var Godthåb, som nu hedder Nuuk. Længere nordpå besøgte vi Holsteinsborg, og på tilbageturen var vi i Færingehavn, lidt syd for Godthåb.

Også på denne tur blev der tid til at se noget af landet, og det er noget jeg altid vil huske på med stor glæde. Den grønlandske natur er helt enestående, og det er svært at beskrive den.

Mens vi lå i Godthåb, skulle der arrangeres en tur ind i bunden af fjorden. Et par af biologerne skulle ind og lave noget arbejde med at mærke laks. Skibets store motorredningsbåd skulle bruges til denne tur. Den kunne rigges til med et overdække af plastikpressending, så der var læ under sejladserne. Vi havde så telt og soveposer med til at overnatte i.

Vi drog afsted fem mand, og var væk i tre dage. Vi havde to små garn med, og da vi kom til pladsen hvor der skulle fiskes, har jeg aldrig set så mange laks. Fjorden var ikke ret bred på dette sted, og vi kunne knap nok nå at strække garnene, før de var fulde af fisk. Der blev så sorteret dem fra der skulle mærkes. De blev målt og vejret. Et lille mærke blev sat fast i gatfinnen, og de blev igen sluppet løs.

Herinde i fjorden var der en gammel boplads, her mødte vi nogle grønlandere, som også var på tur. Det var meget spændende at høre hvad de kunne berette om den gamle boplads. Vi havde en hyggelig overnatning sammen med dem, men da der var lyst det meste af natten, blev det ikke til meget søvn.

Senere var vi på vandring oppe i fjeldet. Det var meget spændende, men der var utrolige mængder af store blodtørstige myg, det tog lidt af fornøjelsen.

Men også på havet var der meget at se på. Vi så tit store hvaler, store flokke af grindehvaler. Isbjergene var noget helt for sig selv. De kunne være kæmpestore, og var meget flotte.

På et tidspunkt var vi nede og runde Kap Farvel, og kom et lille stykke op på østkysten af Grønland. Her kom vi helt ind til kanten af den faste is, som dækker det meste af østkysten.

På rejsen tilbage til Danmark, passerede vi tæt forbi øen Surtsey, denne ø var opstået af en undersøisk vulkan i 1963. Der var stadig udbrud at se da vi var der.

En anden oplevelse vi havde, var på slutningen af rejsen. Der skulle tages nogle vandprøver i Kattegat, inden vi vendte hjem til Tuborg havn.

Den 6 september, lå vi underdrejet ikke langt fra Vinga fyr ved indsejlingen til skærgården ud for Gøteborg. Vejret var ret slemt med vestlig kuling, og vi kunne ikke arbejde.

Lige før middag, modtog vi et sos fra færgen 'Skagerak', som sejlede mellem Kristiansand i Norge, og Hirtshals. Nødmeldingen lød på, at skibet tog vand ind over vogndækket. Positionen var 28 sømil stik vest for

Hirtshals.

Kaptajn Fjelde satte straks kursen mod Skagen, men vi kom kun meget langsomt frem i det dårlige vejr. Vi kunne ikke gøre noget, men blev ved med at sejle mod Skagen indtil redningsaktionen blev afblæst i løbet af aftenen, hvor færgeren sank ud for Lønstrup strand. Herefter sejlede vi til Frederikshavn, da vinden yderlig tiltog til storm.

Der findes en bog om 'Skageraks' forlis og den fantastiske redningsaktion, der blev iværksat. Bogen er skrevet af forfatteren Ove von Bornemann, og hedder "Storm over Skagerak".

Fra denne bog har jeg følgende oplysninger:

'Skagerak' afsejlede fra Kristiansand kl. 0545, den 6 september 1966. der var 97 passagerer ombord. Efter fem timers sejlads, ca. kl. 1100, havde færgeren kun tilbagelagt to tredjedele af turen til Hirtshals. Vejmeldingen lød på vest 8, som antagelig ville aftage i løbet af dagen.

Kl. 11:21 udsender 'Skagerak' sos. Der bliver hurtigt sat en stor redningsaktion i gang. Heri deltager helikoptere, samt flere handelsskibe og orlogsfartøjer fra både Danmark og Tyskland. Også fra Hirtshals deltager der en flåde på 13 større fiskekuttere. Det lykkedes at redde alle i land fra færgeren, som synker om aftenen ca. 5 sømil fra Lønstrup strand, efter at være drevet ca. 20 sømil.

Efter et kortere ophold i Frederikshavn, forsatte vi det sidste arbejde, og senere sejlede vi til Tuborg havn. Her blev skibet rigget af, og jeg afmønstrede sidste gang fra 'Dana' den 3. oktober 1966, mange gode oplevelser rigere.